

МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ВІД ЧЛЕНСТВА В СОТ ДЛЯ УКРАЇНИ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ М'ЯСО-МОЛОЧНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ З КРАЇНАМИ ЄС І МИТНОГО СОЮЗУ ЄВРАЗЕС

© 2014 КИЗИМ М. О., ЯРОШЕНКО І. В., МАТЮШЕНКО І. Ю., СЕМИГУЛІНА І. Б., МАХАНЬОВА Ю. М.

УДК 339.92

Кизим М. О., Ярошенко І. В., Матюшенко І. Ю., Семигуліна І. Б., Маханьова Ю. М. Можливості та загрози від членства в СОТ для України у зовнішній торгівлі м'ясо-молочною продукцією з країнами ЄС і Митного союзу ЄвразЕС

У статті розглядається проблема наслідків для України від її членства в СОТ у зовнішній торгівлі м'ясо-молочною продукцією з країнами ЄС і митного союзу (МС) ЄВРАЗЕС. Доведено, що м'ясо-молочна продукція є одним з основних потенційних експортних сільськогосподарських товарів країни. Проаналізовано структуру експорту агропромислової продукції з України. Досліджено ситуацію та зрушення, що відбулися на ринку м'яса та продуктів його переробки України після її вступу до СОТ. Доведено, що український експорт м'ясної продукції в основному складається з продукції з низькою доданою вартістю, натомість в Україну імпортується продукція з високою доданою вартістю. Визначено, що за рахунок лібералізації митних режимів і системи квотування торгівлі на світовому ринку м'яса та м'ясних продуктів внутрішній ринок України став незахищеним від імпортової продукції, що призвело до значного збільшення більш дешевого імпорту в Україну та неконкурентоздатності вітчизняних виробників м'ясної продукції. Досліджено ситуацію та зрушення, що відбулися на ринку молока та молочних продуктів внаслідок вступу України до СОТ. Доведено, що ринок країн МС залишається на середньострокову перспективу найбільш потужним для вітчизняних виробників молочних продуктів. Визначено, що стандарти якості молока, які застосовують країни ЄС, є більш високими, ніж існують в Україні та МС, отже, конкурувати з високотехнологічним виробництвом ЄС неможливо. Зроблено висновок, що підвищення якості молока до стандартів ЄС потребує додаткових інвестицій у переоснащення технології виробництва.

Ключові слова: м'ясо-молочна продукція, торгівля, СОТ, ЄС, Митний союз.

Рис.: 5. **Табл.:** 18. **Бібл.:** 22.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: x_river@mail.ru

Ярошенко Ігор Васильович – науковий співробітник, відділ проблем розвитку регіональної економіки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

Матюшенко Ігор Юрійович – кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: igormatyushenko@mail.ru

Семигуліна Ірина Борисівна – молодший науковий співробітник, відділ проблем розвитку регіональної економіки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

Маханьова Юлія Миколаївна – аспірантка, кафедра міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

УДК 339.92

Кизим Н. А., Ярошенко И. В., Матюшенко И. Ю., Семигулина И. Б., Маханева Ю. Н.

Возможности и угрозы от членства в СОТ для Украины во внешней торговле мясо-молочной продукцией со странами ЕС и Таможенного союза ЕвразЕС

В статье рассматривается проблема последствий для Украины от ее членства в ВТО во внешней торговле мясо-молочной продукцией со странами ЕС и Таможенного союза (ТС) ЕвразЕС. Доказано, что мясо-молочная продукция является одним из основных потенциальных экспортных сельскохозяйственных товаров страны. Проанализирована структура экспорта агропромышленной продукции из Украины. Исследованы ситуация и сдвиги, которые произошли на рынке мяса и продуктов его переработки Украины после ее вступления в ВТО. Доказано, что украинский экспорт мясной продукции в основном состоит из продукции с низкой добавленной стоимостью, притом в Украину импортируется продукция с высокой добавленной стоимостью. Определено, что за счет либерализации таможенных режимов и системы квотирования торговли на мировом рынке мяса и мясных продуктов внутренний рынок Украины стал незащищенным от импортной продукции, что привело к значительному увеличению более дешевого импорта в Украину и неконкурентоспособности отечественных производителей мясной продукции. Исследованы ситуация и сдвиги, которые произошли на рынке молока и молочных продуктов в результате вступления Украины в ВТО. Доказано, что рынок стран ТС остается на среднесрочную перспективу наиболее мощным для отечественных производителей молочных продуктов. Определено, что стандарты качества молока, которые применяют страны ЕС, являются более высокими, чем существуют в Украине и ТС, следовательно, конкурировать с высокотехнологичным производством ЕС невозможно. Сделан вывод, что повышение качества молока в соответствии стандартам ЕС требует дополнительных инвестиций в переоснащение технологии производства.

Ключевые слова: мясо-молочная продукция, торговля, ВТО, ЕС, Таможенный союз.

Рис.: 5. **Табл.:** 18. **Библ.:** 22.

Кизим Николай Александрович – доктор экономических наук, профессор, директор Научно-исследовательского центра индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: x_river@mail.ru

Ярошенко Игорь Васильевич – научный сотрудник, отдел проблем развития региональной экономики, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Матюшенко Игорь Юрьевич – кандидат технических наук, доцент, профессор кафедры международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: igormatyushenko@mail.ru

Семигулина Ирина Борисовна – младший научный сотрудник, отдел проблем развития региональной экономики, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Маханева Юлия Николаевна – аспирантка, кафедра международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

UDC 339.92

Kyzym M. O., Yaroshenko I. V., Matyushenko I. Yu., Semyhulina I. B., Makhanyova Yu. M. Opportunities and threats from Ukrainian membership in WTO in foreign trade for meat and milk products with EU countries and Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia

The article considers the problem of consequences of Ukrainian membership in World Trade Organisation (WTO) in foreign trade of meat and milk products with EU countries and Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia (CU). The article shows that meat and milk products are one of the main export agricultural commodities of the country. It analyses the structure of export of agro-industrial products from Ukraine. It studies situation and changes that took place in the market of meat and meat processing products in Ukraine after its membership in WTO. It shows that Ukrainian export of meat products mainly consists of products with low added value, while products with high added value are imported to Ukraine. It also shows that due to liberalisation of customs rules and the system of trade allocation in the world market of meat and meat products the internal market of Ukraine became unprotected from imported products, which resulted in significant increase of cheaper import into Ukraine and uncompetitiveness of domestic producers of meat products. The article studies situations and shifts that took place in the market of milk and milk products in the result of Ukrainian WTO membership. It proves that the CU market stays, in the middle-term prospect, the most powerful for domestic producers of milk products. It shows that standards of milk quality, applied in EU countries, are higher than in Ukraine and CU, which means it is impossible to compete with EU high technology production. It holds that milk quality increase pursuant to EU standards requires additional investments into re-equipment of the production technology.

Key words: meat and milk products, trade, WTO, EU, Customs Union.

Pic.: 5. **Tabl.:** 18. **Bibl.:** 22.

Kyzym Mykola O. – Doctor of Science (Economics), Professor, Director of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: x_river@mail.ru

Yaroshenko Ihor V. – Research Associate, Department of Regional Economic Problems, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

Matyushenko Ihor Yu. – Candidate of Sciences (Engineering), Associate Professor, Professor, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: igormatyushenko@mail.ru

Semyhulina Iryna B. – Junior Researcher, Department of Regional Economic Problems, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

Makhanyova Yuliya M. – Postgraduate Student, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Членство України у Світовій організації торгівлі (СОТ) з травня 2008 р. дає підставу сьогодні, на початку 2014 р., оцінити вплив зовнішньоторговельних умов для такої базової експортної галузі, як виробництво агропродовольчих товарів. Проблемою зміни структури зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією і відповідного впливу на її виробництво займалися відомі українські вчені і фахівці, зокрема: В. Геєць, В. Точилін, В. Сіденко, І. Кліменко, О. Федірко, І. Ус, Т. О. Осташко, Л. Волощенко, І. Кобута, О. Бородіна, І. Покопа, Є. Гоцуєнко, Н. Гоцуєнко, І. Дашковська, В. П'ятницький, І. Бураковський, В. Мовчан, Д. Ляпін, А. Гончарук, Н. Ничай та багато інших [1 – 18]. Водночас, у зв'язку із загостренням проблеми пошуку оптимального шляху з поглиблення співпраці з країнами Європейського союзу (ЄС) і Митного союзу Євр-АзЕС (МС) вкрай актуальним стає питання продовольчої безпеки країни і, зокрема, перспектив розвитку ринку м'ясо-молочної продукції як однієї з основних потенціальних експортних сільськогосподарських товарів країни.

На рис. 1 і рис. 2 представлено порівняння товарної структури експорту та імпорту агропромислової продукції з України в 2007 р. і 2012 р. відповідно. Як видно з рис. 1, у 2012 р. порівняно з 2007 р. експорт за товарною групою «Живі тварини та продукти тваринного походження» значно скоротився (з 12% у 2007 р. до 5% у 2012 р.).

Як видно з рис. 2, у 2012 р. порівняно з 2007 р. імпорт за товарною групою «Живі тварини та продукти тваринного походження» зріс (з 19% у 2012 р. до 23% у 2012 р.).

Слід підкреслити, що Україна, вступивши в СОТ, взяла на себе цілком конкретні зобов'язання, пов'язані із забезпеченням безпеки харчових продуктів скрізь, де їх виробля-

ють. Адаже в умовах глобалізації вони можуть із внутрішнього ринку дрейфувати на зовнішній, несучи загрозу не тільки країні-виробникові, а й її партнерам по торгівлі. Тому, незалежно від того, де виробляється готовий харчовий продукт або сировина для переробки – на великих сільгоспідприємствах чи в селянських дворах, продукція повинна відповідати цілком визначеним стандартам і вимогам.

У СОТ, як і в країнах ЄС, вимоги до товарної тваринницької продукції досить жорсткі й передбачають зокрема, що [20]:

- ✦ з метою санітарної безпеки молочних продуктів корів мають доїти механічним способом;
- ✦ молоко необхідно піддавати обробці й охолодженню на приймальних пунктах;
- ✦ тварин, м'ясо яких призначено для продажу, необхідно забивати в спеціально обладнаних м'ясних цехах.

Такі вимоги виявилися складними для виконання для українських селянських господарств, хоча переважна частина їх, крім самозабезпечення, виробляє товарну продукцію. У сьогоднішніх умовах селяни утримують на власний страх і ризик у хлівах одну-дві корови, кілька свиней, десяток-другий свійської птиці. Приватні сільські господарства не користуються послугами допоміжних структур з тієї причини, що їх часто просто немає, і тому не в змозі ні замінити застарілі технології більш сучасними, ні розширити або спеціалізувати виробництво. Для модернізації важливого сектора сільської економіки потрібні великі кошти, допомога держави. Але вона надходить із запізненням, та й не в тому обсязі, який потрібен [10].

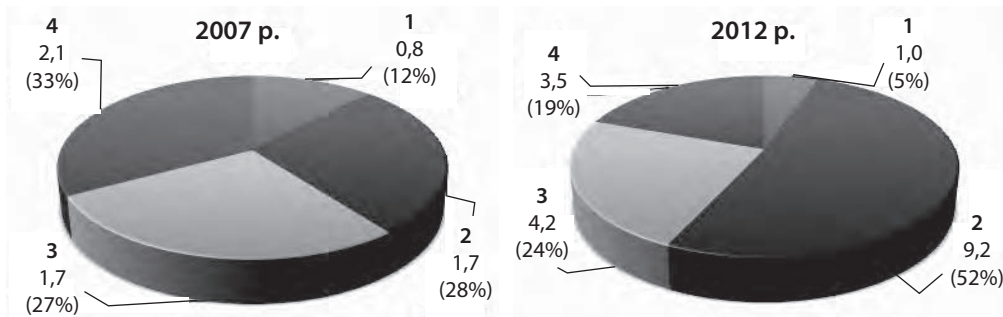

Рис. 1. Товарна структура експорту агропромислової продукції з України у 2007 р. і 2012 р., млрд дол.:

1 – Живі тварини та продукти тваринного походження; 2 – Продукти рослинного походження; 3 – Жири та олії тваринного або рослинного походження; 4 – Готові харчові продукти.
Складено за [21].

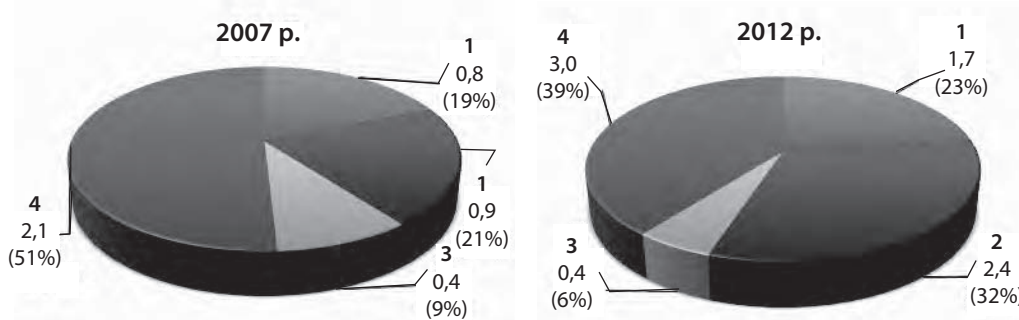

Рис. 2. Товарна структура імпорту агропромислової продукції до України у 2007 р. і 2012 р., млрд дол.:

1 – Живі тварини та продукти тваринного походження; 2 – Продукти рослинного походження; 3 – Жири та олії тваринного або рослинного походження; 4 – Готові харчові продукти.
Складено за [21].

Для виконання взятих країною зобов'язань при вступі в СОТ Верховна Рада України у 2009 р. ухвалює закон «Про безпеку і якість харчових продуктів». У січні 2010 р. закон набирає чинності, але низку його положень і норм, дотримання яких без переоблаштування та модернізації всієї структури дрібнотоварного виробництва неможливо, було відстрочено до січня 2015 р. Передбачалося, що цього часу вистачить для виконання узятим країною зобов'язання підтягти дрібнотоварний сектор до необхідного рівня санітарної безпеки. Уряду було доручено розробити й реалізувати програму створення інфраструктури, яка забезпечувала б дрібні господарства послугами, сприяла б їхньому розвитку, перетворенню кращих з них на сімейні ферми. Як перші кроки пропонувалося створити й налагодити роботу пунктів приймання молока та спеціалізованих м'ясних цехів. За підрахунками експертів, на все це було потрібно близько 2 млрд грн. Але таких грошей у держбюджеті ні на 2011 р., ні на 2012 р. не знайшлося. Немає їх і зараз. Турботи про створення необхідної для селянських господарств інфраструктури уряд і профільне міністерство, власне кажучи, перекинуло на місцеву владу й мізерні обласні та районні бюджети. Кабмін і профільне міністерство обмежилися проведенням інформаційно-пропагандистських заходів. Зокрема, було проведено всеукраїнські громадські слухання, матеріали яких використовувалися при розробці концепції розвитку й підтримки дрібних сільгоспвиробників. Але самої концепції, яка визначає напрям майбутньої роботи, так і не було затверджено [10].

Таким чином, для більш чіткого розуміння того, що відбувається сьогодні в Україні у виробництві м'ясо-молочної продукції з урахуванням чинників СОТ, проведемо дослідження основних значущих факторів впливу.

У табл. 1 наведено дані щодо виробництва м'яса та його переробка в Україні за період 2007 – 2012 рр.

Для ринку м'яса та продуктів його переробки після вступу України до СОТ за 2007 – 2012 рр. обсяги виробництва м'яса збільшилися в 1,2 раза, з 1,9 млн тонн до 2,2 млн тонн. Виробництво м'ясної продукції займає значну питому вагу в загальному обсязі продукції сільського господарства, з 15,4% у 2007 р. до 15,0% у 2012 р.

На рис. 3 представлено порівняння структури виробництва м'яса в Україні в 2007 р і 2012 р.

У структурі виробництва м'ясної продукції найбільшу питому вагу мають м'ясо птиці, свинина, яловичина і телятина, які формують 97 – 98% всієї виробленої продукції. Протягом 2007 – 2012 рр. суттєво змінилась структура виробництва м'яса птиці з 36,0% до 48,6%, свинини з 33,2% до 31,7%, яловичини і телятини з 28,6% до 17,6% у загальному обсязі продукції, що свідчить про тенденції зменшення вирощування на м'ясо крупної рогатої худоби і свинини на користь птиці. При цьому продукція харчової промисловості становить значну частину загального обсягу промислового виробництва в Україні. Протягом 2007 – 2012 рр. питома вага харчової промисловості зросла з 15,3% до 18,3%.

Ємність і ступінь відкритості державних ринків м'яса і м'ясної продукції за період 2007 – 2012 рр. представлена в табл. 2.

Після вступу до СОТ обсяги експорту м'яса в середньому за 2007 – 2012 рр. від загальнодержавного виробництва м'яса зросли від 2,1% у 2007 р. до 5,4% у 2012 р. На ринку м'ясних виробів показники були у декілька разів меншими і коливалися від 0,5% до 1,0%. Питома вага об-

Таблиця 1

Виробництво м'яса та його переробка в Україні

Показник	Од. виміру	Рік		Темп зростання, %
		2007	2012	
1	2	3	4	5
Виробництво м'яса				
Худоба та птиця (у пост. цінах 2010 р.)	млн грн	26 553,4	33 390,3	125,7
	тис. т	1 912	2 210	115,6
<i>з них по основних видах продукції:</i>				
яловичина і телятина	тис. т	546	389	71,2
свинина	тис. т	635	701	110,4
баранина і козлятина	тис. т	15	20	131,3
м'ясо птиці	тис. т	689	1 075	156,0
м'ясо кролів	тис. т	13	14	109,2
конина	тис. т	14	12	83,6
<i>Довідково: частка домашніх господарств у виробництві м'яса</i>	тис.т	993	938	94,5
	%	51,9	42,5	81,8
<i>Питома вага м'ясної продукції у продукції сільського господарства</i>	%	15,4	15,0	96,9
Харчова промисловість				
Обсяг продукції харчової промисловості	млн.грн.	109 959,9	254 459,9	234,2
<i>Довідково</i>				
Питома вага харчової промисловості у продукції промисловості	%	15,3	18,2	119,6

Складено за [21, 22].

сягів експорту м'яса у 2012 р. становлять 0,5% загального обсягу експорту та 3,3% експорту продуктів рослинного походження. Частка імпорту м'яса у внутрішньому використанні (ємність ринку) за 2007 – 2012 рр. збільшилась з 10,0% до 16,2%. Питома вага імпорту виробів з м'яса у внутрішньому використанні коливалася від 3,5% до 2,8%.

На рис. 4 і рис. 5 представлено обсяг експорту й імпорту м'яса і м'ясної продукції в Україні в 2007 – 2012 рр. відповідно.

Динаміка експорту м'яса свідчить про зростання його обсягів у 3 рази в порівнянні з 2007 р. (з 40,1 тис. т у 2007 р. до 118,8 тис. т у 2012 р.). Обсяги експорту української м'ясної продукції за період, що аналізується, зросла

1,4 рази і досягли в 2012 р. 1,0% обсягів загальнодержавного виробництва (див. табл. 2, рис. 4).

Ємність внутрішнього ринку м'яса у 2012 р. склала 2 494 тис. тонн, збільшилась порівняно з 2007 р. на 19,9% за рахунок зростання обсягів виробництва на 15,6% та одночасного зростання експорту в 3 рази. Ємність ринку м'ясної продукції у 2012 р. становить 432,8 тис. т, зменшилась порівняно з 2007 р. на 20,6% за рахунок зростання виробництва продукції на 19,7%. Ступінь відкритості ринку (СВР) м'яса у звітному періоді склала 16,2%, збільшилась на 6,2%; ринку продукції з м'яса склала 2,8%, зменшившись на 0,78%, за рахунок збільшення експорту.

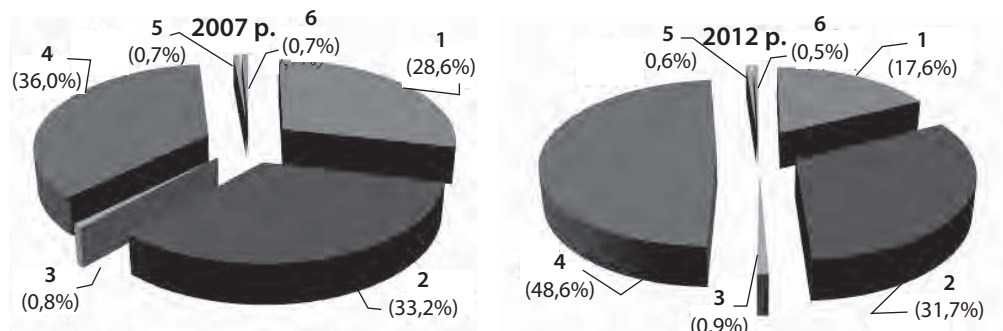

Рис. 3. Структура виробництва м'яса в Україні в 2007 р і 2012 р.:

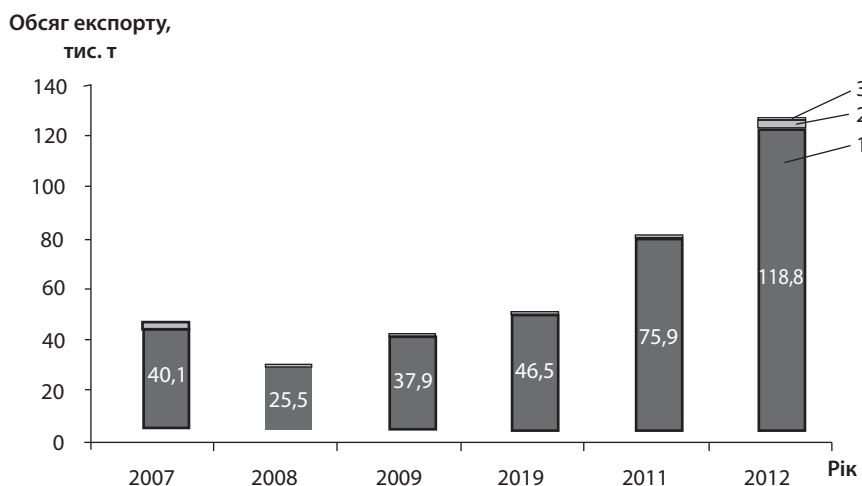
1 – яловичина і телятина; 2 – свинина; 3 – баранина і козлятина; 4 – м'ясо птиці; 5 – м'ясо кролів; 6 – конина.
Складено за [21].

Таблиця 2

Ємність і ступінь відкритості державних ринків м'яса і м'ясної продукції за період 2007 – 2012 рр.

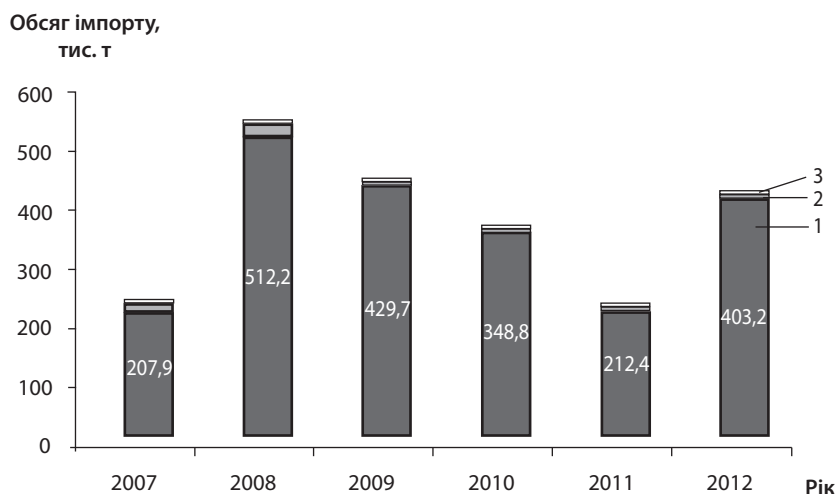
Показник	Рік						2012 р. до 2007 р., %
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
М'ясо, тис. т							
1. Виробництво	1 912	1 906	1 917	2 059	2 144	2 210	115,6
2. Імпорт	207,9	512,2	429,7	348,8	212,4	403,2	193,9
3. Експорт	40,1	25,5	37,9	46,5	75,9	118,8	296,3
у % до виробництва	2,1	1,3	2,0	2,3	3,5	5,4	X
4. Ємність ринку (1 + 2 – 3)	2 080	2 393	2 309	2 361	2 281	2 494	119,9
5. Ступінь відкритості ринку, % (2/4)	10,0	21,4	18,6	14,8	9,3	16,2	X
Вироби з м'яса (ковбасні, напівфабрикати, консерви), тис. т							
1. Виробництво	528,7	449,4	356,3	386,6	407,0	424,6	80,3
2. Імпорт	18,9	22,2	5,1	6,8	10,7	12,3	65,0
3. Експорт	2,9	1,2	0,7	0,9	1,8	4,1	141,1
у % до виробництва	0,5	0,3	0,2	0,2	0,4	1,0	X
4. Ємність ринку (1 + 2 – 3)	544,7	470,5	360,7	392,5	415,9	432,8	79,4
5. Ступінь відкритості ринку, % (2/4)	3,5	4,7	1,4	1,7	2,6	2,8	X
Жири, тис. т							
1. Виробництво							
2. Імпорт	4,1	6,1	5,4	5,2	5,1	4,0	95,9
3. Експорт	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	X
у % до виробництва							X
4. Ємність ринку (1 + 2 – 3)							
5. Ступінь відкритості ринку, % (2/4)							X

Складено за [21].

Рис. 4. Обсяг експорту м'яса і м'ясної продукції в Україні в 2007 – 2012 рр.:

1 – м'яса; 2 – вироби з м'яса (ковбасні, напівфабрикати, консерви); 3 – жири.
Складено за [21].

Рис. 5. Обсяг імпорту м'яса і м'ясної продукції в Україні в 2007 – 2012 рр.:

1 – м'яса; 2 – вироби з м'яса (ковбасні, напівфабрикати, консерви); 3 – жири.
Складено за [21].

Обсяги імпорту м'яса є значними й істотно впливають на ємність державного ринку і на ступінь його відкритості відносно міжнародної торгівлі. СВП збільшилася з 10,0% у 2007 р. до 16,2% у 2012 р. за рахунок зростання імпортих товаропотоків м'яса на 93,9% та ємності ринку на 19,9% (див. рис. 5).

У 2012 р. порівняно з 2007 р. обсяги експорту м'яса у вартісному виразі зросли в 4,8 рази, обсяги імпорту м'яса зросли в 7,0 разів. Водночас обсяги експорту м'ясної продукції збільшилися у 2,2 рази, але складають всього 3,4% експорту відповідної товарної групи, або 0,03% загального експорту України. Товарна структура експорту-імпорту м'яса, м'ясної продукції і виробів з м'яса, співвідношення цін експорту і цін імпорту у 2012 р. представлена в *табл. 3*.

Після вступу України до СОТ у товарній структурі: *експорту* м'яса та харчових нутрошків домінує м'ясо та істивні субпродукти птиці (67,88%), свинина (17,01%) та яловичина морожена (6,46%); *імпорту* м'яса та харчових нутрошків на свинину припадає 51,52%, на м'ясо та істивні субпродукти птиці – 28,42% і на сало, свинячий жир і жир птиці – 10,56%.

Обсяг імпорту перевищує обсяг експорту по м'ясу та харчових нутрошах – в 3,39 рази, у тому числі по свинині – в 10,08 рази; салу, свинячому жиру і жиру птиці – у 697,84 рази; субпродуктах харчових великої рогатої худоби, свиней, овець, коней, віслюків, мулів або лошаків – в 30,89 разів.

У 2012 р. коефіцієнт дискримінаційності цін (відношення цін імпорту до цін експорту) для всієї групи товарів по м'ясу та харчових нутрошах склав 0,67, у т. ч. для яловичини свіжої або охолодженої – 2,30; субпродуктів харчових великої рогатої худоби, свиней, овець, коней, віслюків, мулів або лошаків – 1,43; сала, свинячого жиру і жиру птиці – 1,38.

По групі товарів «Жири та олії, готові харчові жири, воски» обсяг імпорту перевищує обсяг експорту в 24,09 рази, коефіцієнт дискримінаційності цін становить 1,81.

По групі товарів «Готові харчові продукти з м'яса» обсяг імпорту перевищує обсяг експорту в 3,0 рази, в тому числі по інших готових чи консервованих м'ясопродуктах – в 4,29 рази. Коефіцієнт дискримінаційності цін становить 0,64, у т.ч. для ковбаси та аналогічних виробів з м'яса – 1,10.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що український експорт м'ясної продукції в основному складається з продукції з низькою доданою вартістю, на-

томість в Україну імпортується продукція з високою доданою вартістю. Крім цього, українські виробники зазнають дефіцит сировини власного виробництва для виготовлення готових харчових продуктів з м'яса, унаслідок чого імпортується значна кількість м'ясних субпродуктів.

Дані щодо експорту м'ясної продукції у світі, а також експорту м'ясної продукції в Україні у 2007 р. та 2012 р. наведено в табл. 4 і табл. 5.

У табл. 6 і табл. 7 наведено дані щодо імпорту м'ясної продукції у світі і в Україні відповідно.

Аналіз експортно-імпортних операцій України за період 2007 – 2012 рр. засвідчив таке:

- ✦ до країн ЄС експорт продукції майже відсутній, що свідчить про закритість цього ринку збуту для вітчизняних виробників, при цьому імпорт продукції зріс в 29,7 раза і складає 55,9% загальної суми імпорту;
- ✦ до країн МС експорт продукції збільшився в 2,4 раза і становить 87,8% загальної суми експорту, імпорт відсутній;
- ✦ до третіх країн, крім ЄС та МС, експорт продукції збільшився в 10,4 раза і становить 12,1% загальної суми експорту, імпорт продукції зріс в 2,1 раза і складає 44,1% загальної суми імпорту.

Таблиця 3

Товарна структура експорту-імпорту м'яса, м'ясної продукції і виробів з м'яса, також співвідношення цін експорту та цін імпорту у 2012 р.

Види продукції за УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт			Обсяг імпорту до обсягу експорту, пункти	Ціна імпорту до ціни експорту, пункти
	т	%	Ціна експорту, тис. дол./т	т	%	Ціна імпорту, тис. дол./т		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
201. Яловичина, свіжа або охолоджена	8996	7,57	4,69	96	0,02	10,80	0,01	2,30
202. Яловичина, морожена	7 674	6,46	4,46	3 714	0,92	3,33	0,48	0,75
203. Свинина	20 208	17,01	4,58	207 722	51,52	2,15	10,28	0,47
204. Баранина, козлятина	1	0,001	16,00	19	0,005	18,79	19,00	1,17
206. Субпродукти харчові великої рогатої худоби, свиней, овець, коней, віслуків, мулів або лошаків, свіжі, охолоджені або морожені	1 115	0,94	0,89	34 441	8,54	1,27	30,89	1,43
207. М'ясо та їстівні субпродукти птиці	80 653	67,88	1,80	114 604	28,42	1,37	1,42	0,76
208. Інші м'ясо та їстівні субпродукти	0	0,00	0,00	4	0,001	5,75		
209. Сало, свинячий жир і жир птиці	61	0,05	1,03	42 568	10,56	1,43	697,84	1,38
210. М'ясо та субпродукти	110	0,09	4,59	20	0,005	11,80	0,18	2,57
Усього м'ясо та харчові нутрощі (субпродукти)	118 818	100,00	2,66	403 188	100,00	1,79	3,39	0,67
1501. Жир свинячий і свійської птиці, крім 0209,1503	0	0,00	0,00	55	1,39	1,62		
1502. Жир великої рогатої худоби, овечий, козячий, крім 1503 00	164	100,00	0,68	3 895	98,61	1,24	23,75	1,82
Усього жири та олії, готові харчові жири, воски	164	100,00	0,69	3 950	100,00	1,25	24,09	1,81
1601. Ковбаси та аналогічні вироби з м'яса	1 565	38,21	3,86	1 434	11,66	4,27	0,92	1,10
1602. Інші готові чи консервовані м'ясопродукти	2 531	61,79	4,58	10 868	88,34	2,54	4,29	0,56
Усього готові харчові продукти з м'яса	4 096	100,00	4,31	12 302	100,00	2,74	3,00	0,64

Складено за [21].

Експорт м'ясної продукції у світі у 2007 та 2012 рр.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2010
Експорт			
Світ – всього	тис. тонн	18492,51	22146,08
Україна	тис. тонн	39,58	40,02
питома вага у світі	%	0,2	0,2
Європейський союз	тис. тонн	7708,95	9344,79
питома вага у світі	%	41,7	42,2
Митний союз	тис. тонн	82,31	198,68
питома вага у світі	%	0,5	0,9
Інші країни (крім перелічених)	тис. тонн	10701,24	12602,62
питома вага у світі	%	57,8	56,9
Найбільші з інших країни			
США	тис. тонн	4271,36	4891,60
питома вага у світі	%	23,1	22,1
Бразилія	тис. тонн	3235,22	3617,85
питома вага у світі	%	17,5	16,3
Китай	тис. тонн	603,18	1057,78
питома вага у світі	%	3,3	4,8
Індія	тис. тонн	493,8	672,98
питома вага у світі	%	2,7	3,0
Австралія	тис. тонн	478,07	416,71
питома вага у світі	%	2,6	1,9
Аргентина	тис. тонн	198,37	288,25
питома вага у світі	%	1,1	1,3

Складено за [21, 22].

Таблиця 5

Експорт м'ясної продукції в Україні у 2007 та 2012 рр.

Показники	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
Експорт, усього	млн дол.	105,2	315,9
	тис. тонн	40,1	118,8
Європейський союз	млн.дол.	0,041	0,2
питома вага	%	0,04	0,1
Митний союз	млн.дол.	101,4	277,4
питома вага	%	96,4	87,8
Інші країни	млн дол.	3,7	38,4
питома вага	%	3,5	12,1

Складено за [21].

Для ефективного розвитку внутрішніх ринків даних товарів України необхідно розвивати інші інтеграційні напрямки зовнішньої торгівлі з країнами, що не входять до ЄС.

Негативним результатом вступу України до СОТ для галузі виробництва та переробки м'ясної продукції є наявність значної частки імпортової, більш дешевої сировини, що хоча і дозволило завантажити вітчизняні виробничі

потужності підприємств і збільшити виробництво готової продукції, але при цьому посилила, з одного боку, внутрішню конкуренцію між виробниками м'яса, з іншого боку, засвідчила неконкурентоздатність окремих виробників.

У табл. 8 представлено порівняння діючого тарифного і нетарифного захисту м'яса та м'ясних продуктів в ЄС, МС і Україні

Після вступу до СОТ ринок м'яса та м'ясних продуктів України є досить відкритим для зовнішніх ринків. На ринку країн ЄС для української продукції діють жорсткі захисні тарифи та квоти. Більш привабливі умови для зовнішньої торгівлі України на ринках країн МС і третіх країн.

За рахунок лібералізації митних режимів і системи квотування торгівлі на світовому ринку м'яса та м'ясних продуктів, внутрішній ринок України став незахищеним від імпортової продукції, що призвело до значного збільшення більш дешевого імпорту в Україну (у 4,4 раза) та неконкурентоздатності вітчизняних виробників м'ясної продукції.

На ринку молока та молочних продуктів внаслідок вступу України до СОТ відбулися наступні зрушення. У табл. 9 приведено порівняння значень масштабності та значущості виробництва молока та молочних продуктів для економіки України у 2007 р. та 2012 р.

Продукція виробництва молока та молочних одна з провідних галузей економіки України, яка займала у 2012 р. 13,0% в обсягах виробництва продукції сільського господарства.

Імпорт м'ясної продукції у світі

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2010
Імпорт			
Світ – усього	тис. тонн	16669,99	18821,52
Україна	тис. тонн	168,14	166,52
питома вага у світі	%	1,0	0,9
Європейський союз	тис. тонн	5932,43	6680,64
питома вага у світі	%	35,6	35,5
Митний союз	тис. тонн	2599,57	1290,21
питома вага у світі	%	14,4	6,9
Інші країни (крім перелічених)	тис. тонн	8337,99	10850,68
питома вага у світі	%	50,0	57,6
Найбільші з інших країн			
Китай	тис. тонн	1835,43	2245,42
питома вага у світі	%	11,0	11,9
Мексика	тис. тонн	842,75	1080,07
питома вага у світі	%	5,1	5,7
Саудівська Аравія	тис. тонн	552,65	756,25
питома вага у світі	%	3,3	4,0
США	тис. тонн	523,91	517,71
питома вага у світі	%	3,1	2,8
Японія	тис. тонн	393,92	453,07
питома вага у світі	%	2,4	2,4
ЮАР	тис. тонн	302,45	282,76
питома вага у світі	%	1,8	1,5

Складено за [21, 22].

Таблиця 7

Імпорт м'ясної продукції в Україні

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
Імпорт, усього	млн дол.	163,9	722,0
	тис. тонн	207,9	403,2
Європейський союз	млн дол.	13,6	403,6
питома вага	%	8,3	55,9
Митний союз	млн дол.	0,1	0,0
питома вага	%	0,1	0,0
Інші країни	млн дол.	150,3	318,4
питома вага	%	91,7	44,1

Складено за [21].

При цьому в експорті товарів з країни молочна продукція має дуже незначну питому вагу – 0,7%. У порівнянні з 2007р. у 2012 р. усі показники, які характеризують масштабність і значущість галузі молочної продукції для економіки України, суттєво знизились.

У табл. 10 представлено порівняння конкурентоспроможності та спрямованості збуту молочної продукції України у 2007 р. і 2012 р.

Після вступу до СОТ у 2012 р. у порівнянні з 2007 р. спостерігалось збільшення імпоротної залежності галузі та експортної її спрямованості при зростаючій ємності внутрішнього ринку.

Молочна продукція не є експортоорієнтованою галуззю економіки країни. Через низьку конкурентоспроможність підприємства галузі втрачають як зовнішні, так і внутрішні ринки збуту молочної продукції.

У табл. 11 представлено порівняння виробництва молока та його переробки у 2007 р. і 2012 р.

Виробництво молока є одним з провідних видів діяльності сільського господарства. У 2012 р. питома вага молочної продукції у загальних обсягах сільгосппродукції склала 13,0%. У продукції тваринництва питома вага молочної продукції склала у 2012 р. – 39,1%. За період з 2007 р. до 2012 р. виробництво молока скоротилось 7,2% або на 884,5 тис. тонн. Протягом 2007 – 2012 рр. зменшилась питома вага молочної продукції у тваринництві з 45,9% до 39,1%, або на 6,9%.

У табл. 12 наведено порівняння показників економічної безпеки молочної продукції України в 2007 р. і 2012 р.

У галузі не спостерігається порушення порогових значень економічної безпеки за такими напрямками:

- ✦ профіциту зовнішнього торгового балансу молочної продукції;
- ✦ імпоротної залежності внутрішнього ринку молочної продукції;

Таблиця 8

Тарифний і нетарифний захист м'яса та м'ясних продуктів в ЄС, МС і Україні

Агропромислова продукція	ЄС			МС		Україна	
	Тариф	Діюча квота	Квота при умові підписання угоди Асоціації з ЄС	Тариф	Діюча квота	Тариф	Квота
М'ясо та м'ясні продукти	12,8% + 176,8 євро / 100 кг 53,6 євро / 100 кг 26,2 євро / 100 кг	49,5 тис. тонн от 13,1 до 26,8 євро / 100 кг	89,5 тис.тонн за рік зі збільшенням до 90,25тис.тонн через 5 років	від 0% до 25%	1932,1 тис. тонн	від 12% до 15%	відсутня

Складено за [4 – 8].

Таблиця 9

Порівняння масштабності та значущості виробництва молока та молочних продуктів для економіки України у 2007 р. і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
Питома вага продукції сільського господарства у ВВП	%	6,6	7,9
Питома вага продукції виробництвамолока та молочних продуктів у продукції сільського господарства	%	17,7	13,0
Частка експорту продукції виробництва молока та молочних продуктів в експорті товарів з країни	%	1,2	0,7
Частка імпорту продукції виробництва молока та молочних продуктів в імпорті товарів у країну	%	0,1	0,2
Питома вага працюючих у сільському господарстві у чисельності працюючих в економіці	%	16,6	16,7

Складено за [21].

Таблиця 10

Порівняння конкурентоспроможності та спрямованості збуту молочної продукції України у 2007 р. і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
Експорт молочної продукції	млн грн	593,7	496,7
Імпорт молочної продукції	млн грн	88,6	178,4
Обсяг молочної продукції	млн грн	30 393,4	28 909,5
Відношення експорту молочної продукції до обсягу виробництва	%	9,9	13,7
Відношення імпорту до ємності внутрішнього ринку виробництва молочної продукції	%	1,6	5,4
Ємність внутрішнього ринку молочної продукції	млн грн	27 842,7	26 365,8
Курс долара до грн	грн	5,05	7,99

Складено за [21].

Таблиця 11

Виробництво молока та його переробка в Україні

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
1	2	3	4
Продукція молока та молочних продуктів	млн грн	30 393,4	28 909,5
Виробництво молока та молочних продуктів – усього	тис. т	12 262,1	11 377,6
з них по основних видах продукції:			
молоко оброблене рідке	тис. т	863	909,2
масло вершкове	тис. т	100	88,1
спреди та суміші жирів	тис. т	83,8	53,3

1	2	3	4
сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	тис.т	92,6	78,8
сири жирні	тис. т	246	165,9
продукти кисломолочні	тис. т	532	486,3
<i>Довідково: частка домашніх господарств у виробництві молока та молочних продуктів</i>	тис. т	10 084	8 842
	%	82,2	77,7
Питома вага молока та молочних продуктів у продукції сільського господарства	%	17,7	13,0
Тваринництво			
Обсяг продукції тваринництва	млн.грн.	66 150,2	74021,4
Питома вага молочної продукції у тваринництві	%	45,9	39,1

Складено за [21].

Таблиця 12

Показники економічної безпеки молочної продукції України в 2007 р. і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Порогове значення	Рік	
			2007	2012
Відношення дефіциту (профіциту) торгового балансу молочної продукції до загального обсягу зовнішньої торгівлі (сальдо до суми експорту та імпорту)	%	< 5	0,46	0,21
Частка імпорту молочної продукції у внутрішньому споживанні (ємності ринку)	%	< 30	1,6	5,4
Відношення експорту молочної продукції до обсягу виробництва молочної продукції	%	< 50	9,9	13,7

Розраховано на підставі [21].

- ✦ експортної залежності від кон'юнктури ринків молочної продукції.

У табл. 13 і табл. 14 представлено порівняння експорту молочних продуктів у світі, а також експорту молочних продуктів в Україні у 2007 р. і 2012 р. відповідно.

У табл. 15 і табл. 16 представлено порівняння імпорту молочних продуктів у світі, а також імпорту молочних продуктів в Україні у 2007 р. і 2012 р. відповідно.

Експортно-імпортні операції за період 2007–2012 рр. характеризуються таким чином:

- ✦ до країн ЄС експорт продукції майже відсутній, що свідчить про закритість цього ринку збуту для вітчизняних виробників, при цьому імпорту продукції зріс в 4,4 раза і складає 50,3% загальної суми імпорту;

Таблиця 13

Експорт молочних продуктів у світі в 2007 р і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2010
1	2	3	4
Експорт			
Світ – усього	тис. тонн	17163,37	19020,31
Україна	тис. тонн	173,46	108,69
питома вага у світі	%	1,0	0,6
Європейський союз	тис. тонн	11252,83	12399,31
питома вага у світі	%	65,6	65,2
Митний союз	тис. тонн	440,03	496,03
питома вага у світі	%	2,6	2,6
Інші країни (крім перелічених)	тис. тонн	5297,05	6016,28
питома вага у світі	%	30,9	31,6
Найбільші з інших країни			
Нова Зеландія	тис. тонн	1685,62	2061,37
питома вага у світі	%	9,8	10,8

1	2	3	4
США	тис. тонн	869,21	1161,13
питома вага у світі	%	5,1	6,1
Австралія	тис. тонн	639,70	547,53
питома вага у світі	%	3,7	2,9
Саудівська Аравія	тис. тонн	362,44	573,49
питома вага у світі	%	2,1	3,0
Аргентина	тис. тонн	202,22	247,90
питома вага у світі	%	1,2	1,3
Сингапур	тис. тонн	136,52	95,43
питома вага у світі	%	0,8	0,5

Складено за [21, 22].

Таблиця 14

Експорт молочних продуктів в Україні в 2007 р. і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
Експорт всього	млн дол.	593,7	496,7
	тис. тонн	178,0	146,9
Європейський союз	млн дол.	4,98	0,44
питома вага	%	0,8	0,1
Митний союз	млн дол.	307,11	394,63
питома вага	%	51,7	79,4
Інші країни	млн дол.	281,63	101,66
питома вага	%	47,4	20,5

Складено за [21].

✦ до країн МС експорт продукції збільшився в 1,3 раза і становить 79,4% загальної суми експорту, імпорт зменшився на 11,5% і становить 33,6% загальної суми імпорту;

✦ до третіх країн, крім ЄС і МС, експорт продукції зменшився в 2,7 рази і становить 20,5% загальної суми експорту, імпорт продукції зріс в 57,6 рази і складає 16,1% загальної суми імпорту.

Ринок країн, які не входять до ЄС та МС, питома вага яких у світовому імпорті складає близько 38%, є досить привабливим для вітчизняних виробників молочних продуктів на найближчу та довгострокову перспективу.

Високий рівень конкуренції на ринку молока та молочних продуктів країн ЄС, який майже закритий для вітчизняних виробників молочної продукції. Митний тариф ЄС, окрім базової ставки, передбачає, при потребі, додаткове використання імпорتنних зборів, сільськогосподарських

Таблиця 15

Імпорт молочних продуктів у світі в 2007 р. і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2010
1	2	3	4
Імпорт			
Світ – усього	тис. тонн	16906,31	18044,20
Україна	тис. тонн	39,55	21,71
питома вага у світі	%	0,1	0,2
Європейський союз	тис. тонн	9532,40	10202,35
питома вага у світі	%	56,4	56,5
Митний союз	тис. тонн	515,04	613,32
питома вага у світі	%	3,1	3,4
Інші країни (крім перелічених)	тис. тонн	6819,32	7206,83
питома вага у світі	%	39,7	37,9
Найбільші з інших країни			
Китай	тис. тонн	534,92	962,22
питома вага у світі	%	3,2	5,3
Мексика	тис. тонн	457,90	398,49
питома вага у світі	%	2,7	2,2
Саудівська Аравія	тис. тонн	340,46	335,13

1	2	3	4
питома вага у світі	%	2,0	1,9
Індонезія	тис. тонн	283,24	293,12
питома вага у світі	%	1,7	1,6
Алжир	тис. тонн	282,56	286,45
питома вага у світі	%	1,7	1,6
Японія	тис. тонн	322,20	277,88
питома вага у світі	%	1,9	1,5
Філіпіни	тис. тонн	246,34	262,10
питома вага у світі	%	1,5	1,5
Арабські Емірати	тис. тонн	253,49	230,36
питома вага у світі	%	1,5	1,3
США	тис. тонн	284,19	199,88
питома вага у світі	%	1,7	1,1

Складено за [21, 22].

зборів, компенсаційних зборів тощо, які суттєво підвищують ціну товару. Крім того існує складна система подання документів для здійснення експортних поставок.

Ринок країн МС залишається на середньострокову перспективу найбільш потужним для вітчизняних виробників молочних продуктів.

У табл. 17 і табл. 18 представлено порівняння стандартів якості молока в Україні та у світі, а також вплив різних технологій виробництва на якість молока відповідно.

Стандарти якості молока, які застосовують країни ЄС, є більш високими, ніж існують в Україні та МС, а враховуючи те, що близько 80% молока виробляється домашніми господарствами, конкурувати з високотехнологічним виробництвом ЄС не можливо. Підвищення якості молока до стандартів ЄС потребує додаткових інвестицій у переоснащення технологій виробництва. Крім цього, створення високотехнологічних комплексів значно вплине на зайнятість сільського населення в Україні, що може призвести до соціальної напруги на селі.

Треба відмітити, що незважаючи на вже п'ятирічний період роботи України в СОТ, у селянських господарствах мало що змінюється:

- ✦ тварин, як і раніше, утримують у примітивних умовах;
- ✦ корів доять вручну, забивають та розбирають туші на м'ясо прямо у дворах;
- ✦ підготовлена в такий спосіб продукція надходить на переробні підприємства, на ринки – і не тільки на внутрішні.

Оскільки в умовах СОТ вимоги до якості й безпеки харчових продуктів зростають, то переоблаштування і модернізація селянських господарств стають не просто бажаними, а вкрай необхідними. Тобто сектору, який виробляє левову частку тваринницької продукції, потрібна модернізація, створення сучасної інфраструктури, м'ясних цехів, молочних пунктів.

Більшість експертів, які відслідковують хід експериментів з модернізації дрібних господарств і шляхів створення для них необхідної інфраструктури, думають, що головними діючими особами в цій справі мають стати не комерсанти, а кооператори. В економіці, особливо сільській, є напрями, які, крім власне економічного, мають соціальну складову. І тому не є суто комерційними. До таких, крім оптових ринків, належать й сільські обслуговуючі кооперативи (СОКи), і все, що з ними пов'язано [10].

Країни, які гармонійно розвивають ринкову економіку, беруть на себе значну частину витрат зі створення інфраструктури, надання послуг селянським господарствам, сприяючи становленню сучасних сімейних ферм і великих кооперативних підприємств та об'єднань. Експерти вважають, що основними діючими особами в переоблаштуванні селянських господарств мають стати СОКи, а облаштування забійно-санітарних цехів для дрібних приватників є їхньою функцією. Саме СОКи, які завоювали довіру селян, домігшись доступу до кредитування, за відповідної підтримки держави можуть істотно розширити діапазон послуг, узятися за облаштування тих-таки м'ясних цехів. Експерти переконані, що без СОКів проблем, пов'язаних із становленням дрібнотоварного виробництва, яке може забезпечити виконання усіх вимог міжнародних стандартів до м'ясо-молочної продукції, не розв'язати. ■

Таблиця 16

Імпорт молочних продуктів в Україні в 2007 р. і 2012 р.

Показник	Одиниця виміру	Рік	
		2007	2012
Імпорт, усього	млн дол.	88,6	178,4
	тис. тонн	50,9	47,9
Європейський союз	млн дол.	20,4	89,7
питома вага	%	23,0	50,3
Митний союз	млн дол.	67,7	59,9
питома вага	%	76,4	33,6
Інші країни	млн дол.	0,5	28,8
питома вага	%	0,6	16,1

Складено за [21].

Порівняння стандартів якості молока в Україні та у світі

Кількість соматичних клітин, тис/мг	Бактеріальне обсіменіння, тис. клітин/мг	ЄС	Росія	Україна
< 100	< 30	Відмінне		
100-200	30-50	Добре		
200-350	50-100	Середнє		
< 300	< 100		Вищий сорт	
301-500	101-300		I сорт	
< 400	< 300			Вищий сорт
350-500	300-500	Задовільне		
> 500	> 500	Непридатне		
500-1000	501-4000	Непридатне	II сорт	
< 600	< 500	Непридатне		
< 800	< 3000	Непридатне		I сорт
				II сорт

Складено за [4 – 8].

Таблиця 18

Вплив різних технологій виробництва на якість молока

Показник	Система утримання		
	Прив'язне утримання	Безприв'язне утримання	Безприв'язне утримання
Соматичні клітини, тис./мг	4 000 000	До 300000	До 150000
Бактеріальне обсіменіння, тис клітин/мг	500 000 – 1 000 000	До 100000	До 50000
Системи доїння та охолодження	Відро/центральний холодильник	Доїльний зал з охолодженням у танку	Доїльний зал з охолодженням у потоці
Час від доїння до охолодження до 4 °С	3 години	1 година	3 – 5 хвилин
Сорт молока по міжнародних стандартах	2	1	Найвищий
Надої на 1 корову, л	3 500	5 000	9 000
Кількість дійних корів			2000
Сумарні інвестиції, млн дол.			22

Складено за [4–8].

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : монографія. У 3 т. [Текст] / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семіноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007.

2. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави : національна доповідь [Текст] / За заг. ред. В. М. Гейця. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

3. Суспільство, держава, економіка : феноменологія взаємодії та розвитку [Текст] / В. М. Геєць ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2009. – 864 с.

4. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ : кон'юнктура та інтеграція [Текст] / За ред. проф. В. О. Точиліна ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2012. – 552 с.

5. Сиденко В. Р. Глобалізація и экономическое развитие. Т. 1 [Текст] / В. Р. Сиденко. – К. : Фенікс, 2008. – 376 с.

6. Осташко Т. О. Надзвичайні заходи СОТ для захисту ринків агропродовольчих товарів : монографія [Текст] / Т. О. Остащенко, Л. Ю. Волощенко-Холда ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2011. – 224 с.

7. Кобута І. В. Аграрні аспекти створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Текст] / І. В. Кобута. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 31 – 38.

8. Бородіна О. Яка модель агросектора потрібна Україні? [Текст] / О. Бородіна, І. Покопа. – Дзеркало тижня. – 18.05.2012. – № 18. – С. 8.

9. Бородіна О. На яку модель аграрного сектора має орієнтуватися Україна у стратегічній перспективі? [Текст] / О. Бородіна, І. Покопа. – Дзеркало тижня. – 06.07.2013. – № 25. – С. 8.

10. Гоцуєнко Є. Продовольча безпека... з відстрочкою [Текст] / Є. Гоцуєнко, Н. Гоцуєнко. – Дзеркало тижня. – 19.10.2013. – №38. – С. 9.

11. Дашковська І. Розчарування високим урожаєм [Текст] / І. Дашковська. – Дзеркало тижня. – 13.07.2013. – № 26. – С. 9.

12. Три роки членства в СОТ : тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період : аналіт. доповідь [Текст] / І. В. Клименко, О. А. Федірко, І. В. Ус ; Нац. ін-т. стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.

13. Аналіз соціально-економічних наслідків членства України в СОТ після трьох років членства : очікування і реалії [Текст] / Ін-т екон. дослідж. та політ. консульт. – К. : ІЕДПК, 2011. – 58 с.

14. Членство України у СОТ : нові можливості та виклики для бізнес-асоціацій [Текст] / За заг. ред. Д. В. Ляпіна ; Д. В. Ляпін, В. М. Мовчан ; Ін-т власн. та своб. – К. : Ін-т власн. та своб. ; LAT&K, 2010. – 104 с.

15. Сколотняний Ю. Валерій П'ятиницький: «Ми – частина міжнародного торговельного простору і відсікати себе від нього не збираємося» [Текст] / Ю. Сколотняний. – Дзеркало тижня. – 29.09.2012. – № 34. – С. 7.

16. Сколотняний Ю. Валерій П'ятиницький: «СОТ загине, якщо буде накладене вето на зміни» [Текст] / Ю. Сколотняний. – Дзеркало тижня. – 07.03.2013. – № 9. – С. 7.

17. Гончарук А. Право на захист (але без шкоди для економіки) [Текст] / А. Гончарук. – Дзеркало тижня. – 13.07.2013. – № 26. – С. 6.

18. Ничай Н. СОТ по-українськи: чи скористається Україна можливостями захисту торговельних інтересів через механізми Світової організації торгівлі? [Текст] / Н. Ничай. – Дзеркало тижня. – 23.11.2013. – № 43 – 44. – С. 6.

19. Матюшенко І. Ю. Інвестування (в контексті міжнародної інтеграції України) : навч. посібн. [Текст] / І. Ю. Матюшенко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 364 – 395.

20. Звіт Робочої групи з питань вступу України до Світової організації торгівлі. WT/ACC/UKR152. – 25.01.2008 (08-0399). – С. 374 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=32172>

21. Інтернет-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

22. WTO ITC UNCTAD World Tariff Profiles 2013.

REFERENCES

Analiz sotsialno-ekonomichnykh naslidkiv chlenstva Ukrainy v SOT pislia tryokh rokiv chlenstva : ochikuvannia i realii [Analysis of the socio-economic impact of WTO membership for Ukraine after three years of membership : Expectations and realities]. Kyiv: IEDPK, 2011.

Borodina, O., and Pokopa, I. "Yaka model ahrosektora potribna Ukraini?" [What model agricultural sector needs Ukraine?]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 18 (2012): 8-.

Borodina, O., and Pokopa, I. "Na iaku model ahroshoho sektoru maie oriientuvatysia Ukraina u stratehichnii perspektyvi?" [Which model should be oriented agricultural sector in Ukraine strategic perspective?]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 25 (2013): 8-.

Chlenstvo Ukrainy u SOT: novi mozhlyvosti ta vyklyky dlia biznes-asotsiatsii [Ukraine's membership in the WTO: opportunities and challenges for business associations]. Kyiv: Ін-т власн. та своб. ; LAT&K, 2010.

Dashkovska, I. "Rozcharuvannia vysokym urozhaiem" [Disappointment high yield]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 26 (2013): 9-.

Hotsuienko, Ye., and Hotsuienko, N. "Prodovolcha bezpeka... z vidstrochkoiu" [Food security... with stitching]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 38 (2013): 9-.

Honcharuk, A. "Pravo na zakhyst (ale bez shkody dlia ekonomiky)" [The right to defense (but without prejudice to the economy)]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 26 (2013): 6-.

Internet-sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Kobuta, I. V. "Ahrarni aspekty stvorennia zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta IES" [Agricultural aspects of a free trade area between Ukraine and the EU]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4 (2010): 31-38.

Matiushenko, I. Yu. *Investuvannia (v konteksti mizhnarodnoi intehtatsii Ukrainy)* [Investment (in the context of international integration of Ukraine)]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2013.

Nychai, N. "SOT po-ukrainsky: chy skorystaietsia Ukraina mozhlyvostiamy zakhystu torhovelnykh interesiv cherez mekhanizmy Svitovoi orhanizatsii torhivli?" [WTO in Ukrainian: Ukraine will take advantage of opportunities or protect trade interests through the mechanisms of the WTO?]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 43-44 (2013): 6.

Ostashchenko, T. O., and Voloshchenko-Kholda, L. Yu. *Nadzvychni zakhody SOT dlia zakhystu ryнкiv ahroprodovolchyykh tovariv* [Extraordinary Measures of the WTO to protect agro-food commodities markets]. Kyiv, 2011.

Rynky realnoho sektora ekonomiky Ukrainy v instytutsionalno-mu seredovyschchi SOT : kon'unktura ta intehtatsii [Markets to the real economy in Ukraine 's institutional WTO situation and integration]. Kyiv, 2012.

Stratehichni vyklyky KhKhI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy [Strategic Challenges of the XXI century society and economy in Ukraine]. Kyiv: Fenyks, 2007.

Skolotniani, Yu. "Valerii P'iatnytskyi: «My – chastyna mizhnarodnoho torhovelnoho prostoru i vidsikaty sebe vid nyoho ne zbyraiemosia»" [Valery Pyatnitskii: "We - the international trade of the space and cut off themselves from him going"]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 34 (2012): 7-.

Skolotniani, Yu. "Valerii P'iatnytskyi: «SOT zahyne, iakshcho bude nakladene veto na zminy»" [Valery Pyatnitskii: "The WTO will die if it is vetoed the changes"]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 9 (2013): 7-.

Suspilstvo, derzhava, ekonomika : fenomenolohiia vzaiemodii ta rozvytku [Society, government, economy: phenomenology interaction and development]. Kyiv, 2009.

Sidenko, V. R. *Globalizatsiia i ekonomicheskoe razvitie* [Globalization and economic development]. Kyiv: Feniks, 2008.

Sotsialno-ekonomichnyi stan Ukrainy : naslidky dlia narodu ta derzhavy [The socio-economic situation in Ukraine : Implications for the Nation and the State]. Kyiv: NVTs NBUV, 2009.

Klymenko, I. V., Fedirko, O. A., and Us, I. V. *Try roky chlenstva v SOT: tendentsii zovnishnyoi torhivli Ukrainy u postkryzovyi period* [Three years of WTO membership, in Ukraine's foreign trade trends in the post-crisis period]. Kyiv: NISD, 2011.

WTO ITC UNCTAD World Tariff Profiles, 2013.

"Zvit Robochoi hrupy z pytan vstupu Ukrainy do Svitovoi orhanizatsii torhivli" [Report of the Working Party on the Accession of Ukraine to the World Trade Organization]. <http://www.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=32172>